

OPINIE I KOMENTARZE FRDL

OPINIA nr 15/2024

FORMY INSTYTUCJONALNEJ POMOCY DLA POWODZIAN Z 2024 ROKU W POLSCE

dr Radosław Zych
Instytut Nauk o Polityce i Bezpieczeństwie
Uniwersytet Szczeciński

Wstęp

We wrześniu 2024 r. terytorium południowo-zachodnie Rzeczypospolitej Polskiej zostało dotknięte powodzią spowodowaną ogromem opadów deszczu, jakie przyniósł niż gennueński rozciągający się nad państwami Europy Środkowej, szczególnie nad Polską i Czechami. Celem niniejszej analizy jest próba zidentyfikowania reakcji rządzących polityków na rozwiązanie podstawowych dylematów, z jakimi borykają się powodzianie. Autor zarysuje najważniejsze formy wsparcia, przyjmując że z uwagi na rozwój dramatyzmu i potrzeb, *tractu temporis*, mogą one ewaluować.

Stan klęski żywiołowej

Wobec ogromu zniszczeń spowodowanych powodzią, Rada Ministrów wprowadziła stan klęski żywiołowej. Dokonano tego kilkoma rozporządzeniami. Po pierwsze, na mocy Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 16 września 2024 r. w sprawie wprowadzenia stanu klęski żywiołowej na obszarze części województwa dolnośląskiego, opolskiego oraz śląskiego¹ w związku z powodzią we wrześniu 2024 r. w południowo-zachodniej części terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, w celu zapobieżenia jej skutkom oraz w celu ich usunięcia, wprowadza się stan klęski żywiołowej na obszarze części województwa dolnośląskiego, opolskiego oraz śląskiego na okres 30 dni od dnia ogłoszenia rozporządzenia. Obszar, o którym mowa obejmuje: 1) w województwie dolnośląskim – powiaty kamiennogórski, karkonoski, kłodzki, lwówecki, wałbrzyski i ząbkowicki oraz miasta na prawach powiatu Wałbrzych i Jelenią Górę; 2) w województwie opolskim – powiaty głubczycki, nyski i prudnicki oraz gminę Sasitrzeleczycki w powiecie krapkowickim; 3) w województwie śląskim – powiaty bielski, cieszyński, pszczyński i raciborski oraz miasto na prawach powiatu Bielsko-Białą. W czasie obowiązywania stanu klęski żywiołowej dopuszcza się stosowanie następujących ograniczeń wolności i praw człowieka i obywatela: 1) obowiązku opróżnienia lub zabezpieczenia lokali mieszkalnych bądź innych pomieszczeń; 2) nakazu ewakuacji w ustalonym czasie z określonych miejsc, obszarów i obiektów; 3) nakazu lub zakazu przebywania w określonych

¹ Dz. U. z 2024 r., poz. 1365.

miejscach i obiektach oraz na określonych obszarach; 4) nakazu lub zakazu określonego sposobu przemieszczania się. Rozporządzenie weszło w życie z dniem ogłoszenia. Drugim aktem normatywnym było Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 17 września 2024 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie wprowadzenia stanu klęski żywiołowej na obszarze części województwa dolnośląskiego, opolskiego oraz śląskiego². W rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 16 września 2024 r. w sprawie wprowadzenia stanu klęski żywiołowej na obszarze części województwa dolnośląskiego, opolskiego oraz śląskiego (Dz. U. poz. 1365) w § 1 w ust. 2: 1) po pkt 1 dodaje się pkt 1a w brzmieniu: „1a) w województwie dolnośląskim – powiaty dzierzoniowski, lubański i świdnicki;”; 2) po pkt 2 dodaje się pkt 2a w brzmieniu: „2a) w województwie opolskim – powiaty brzeski, kędzierzyńsko-kozielski, opolski oraz powiat krapkowicki w zakresie innym niż określony w pkt 2;”. A zatem, w dniu 17 września 2024 r. decyzją Premiera Donalda Tuska rozszerzony został zakres terytorium, na którym obowiązuje stan klęski żywiołowej³.

Skutki wprowadzenia stanku klęski żywiołowej

Trzeba zauważyć, że stan klęski żywiołowej jest jednym ze stanów nadzwyczajnych określonych w Rozdziale IX Konstytucji RP z 1997 r.⁴ Zgodnie z art. 232 Konstytucji, w celu zapobieżenia skutkom katastrof naturalnych lub awarii technicznych noszących znamiona klęski żywiołowej oraz w celu ich usunięcia Rada Ministrów może wprowadzić na czas oznaczony, nie dłuższy niż 30 dni, stan klęski żywiołowej na części albo na całym terytorium państwa. Przedłużenie tego stanu może nastąpić za zgodą Sejmu.

W świetle art. 233 ust. 3 Konstytucji ustawa określająca zakres ograniczeń wolności i praw człowieka i obywatela w stanie klęski żywiołowej może ograniczać wolności i prawa określone w art. 22 (wolność działalności gospodarczej), art. 41 ust. 1, 3 i 5 (wolność osobista), art. 50 (nienaruszalność mieszkania), art. 52 ust. 1 (wolność poruszania się i pobytu na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej), art. 59 ust. 3 (prawo do strajku), art. 64 (prawo własności), art. 65 ust. 1 (wolność pracy), art. 66 ust. 1 (prawo do bezpiecznych i higienicznych warunków pracy) oraz art. 66 ust. 2 (prawo do wypoczynku⁵).

Stan klęski żywiołowej, jako jeden ze stanów nadzwyczajnych wskazanych w Konstytucji, może być wprowadzony wyłącznie na podstawie ustawy (art. 228 ust. 2 Konstytucji).

W obowiązującym stanie prawnym, tryb wprowadzenia i zniesienia stanu klęski żywiołowej, a także zasady działania organów władzy publicznej oraz zakres ograniczeń wolności i praw człowieka i obywatela w czasie stanu klęski żywiołowej określa ustawa z dnia 18 kwietnia 2002 r. o stanie klęski żywiołowej⁶.

Stan klęski żywiołowej może być wprowadzony na obszarze, na którym wystąpiła klęska żywiołowa, a także na obszarze, na którym wystąpiły lub mogą wystąpić skutki tej klęski. Stan klęski żywiołowej wprowadzany jest w drodze rozporządzenia z własnej inicjatywy Rady Ministrów lub na wniosek właściwego wojewody. Do kategorii katastrof naturalnych, będącej jednym z desygnatów pojęcia klęski żywiołowej w ujęciu prawnym, w tym konstytucyjnym, przedmiotowa ustawa literalnie zalicza również powódź.

² Dz. U. z 2024 r., poz. 1380.

³ <https://www.prezydent.pl/aktualnosci/powodz-2024/co-oznacza-wprowadzenie-stanu-klaski-zywiołowej--informacje-prawne,91372> (dostęp: 18.09.2024).

⁴ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r., Dz. U. z 1997 r. Nr 78, poz. 483 ze zm.

⁵ M. Miemiec, *Stany nadzwyczajne (stan wojenny, stan wyjątkowy, stan klęski żywiołowej) w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej*, „Przegląd Prawa i Administracji” 2016, nr 106, s. 25.

⁶ Tj. Dz.U. z 2017 r., poz. 1897.

Rozdział 2 wspomnianej ustawy szczegółowo reguluje zasady działania organów władzy publicznej, w szczególności kompetencje wójta (burmistrza, prezydenta miasta), starosty i wojewody oraz prawo do wydawania wiążących poleceń przez ministra właściwego do spraw administracji publicznej lub inny ministra wskazanego w ustawie.

Zgodnie z art. 16 ustawy o stanie klęski żywiołowej, minister właściwy do spraw administracji publicznej (lub inny minister, do zakresu działania którego należy zapobieganie skutkom danej klęski żywiołowej lub ich usunięcie, a w przypadku wątpliwości co do właściwości ministra lub w przypadku gdy właściwych jest kilku ministrów – minister wyznaczony przez Prezesa Rady Ministrów – jeżeli stan klęski żywiołowej wprowadzono na obszarze więcej niż jednego województwa) jest obowiązany do informowania na bieżąco Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej i Prezesa Rady Ministrów o skutkach klęski żywiołowej i działaniach podejmowanych w celu zapobieżenia tym skutkom lub ich usunięcia.

Ustawa o stanie klęski żywiołowej przewiduje możliwość przekazania przez Ministra Obrony Narodowej do dyspozycji wojewody, na którego obszarze działania występuje klęska żywiołowa, pododdziałów lub oddziałów Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej, wraz ze skierowaniem ich do wykonywania zadań związanych z zapobieżeniem skutkom klęski żywiołowej lub ich usunięciem. Użycie sił zbrojnych do pomocy zwalczania stanu klęski żywiołowej nie wymaga dodatkowej zgody Prezydenta RP. Stosownie do art. 18. ust. 1, „w czasie stanu klęski żywiołowej, jeżeli użycie innych sił i środków jest niemożliwe lub niewystarczające, Minister Obrony Narodowej może przekazać do dyspozycji wojewody, na którego obszarze działania występuje klęska żywiołowa, pododdziały lub oddziały Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej, wraz ze skierowaniem ich do wykonywania zadań związanych z zapobieżeniem skutkom klęski żywiołowej lub ich usunięciem”. Zgodnie z art. 18 ust. 2. „w przypadku, o którym mowa w ust. 1, pododdziały i oddziały Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej pozostają pod dowództwem przełożonych służbowych i wykonują zadania określone przez wojewodę”. To istotne wzmocnienie procesu porządkowania terenów dotkniętych powodzią, albowiem użycie Sił Zbrojnych wymaga wyraźnych podstaw normatywnych⁷.

Zgodnie z art. 20 ustawy, „ograniczenia wolności i praw człowieka i obywatela w stanie klęski żywiołowej stosuje się do osób fizycznych zamieszkałych lub czasowo przebywających na obszarze, na którym został wprowadzony stan klęski żywiołowej, oraz odpowiednio do osób prawnych i jednostek organizacyjnych nieposiadających osobowości prawnej, mających siedzibę lub prowadzących działalność na obszarze, na którym został wprowadzony stan klęski żywiołowej, z zastrzeżeniem art. 24 i art. 25”.

Stosownie do art. 21 ust. 1 ustawy, ograniczenia, o których mowa w art. 20 (ograniczenia wolności i praw człowiek i obywatel na terenie klęski żywiołowej i w czasie obowiązywania stanu klęski żywiołowej) mogą dotyczyć:

- 1) zawieszenia działalności określonych przedsiębiorców;
- 2) nakazu lub zakazu prowadzenia działalności gospodarczej określonego rodzaju;
- 3) nakazania pracodawcy oddelegowania pracowników do dyspozycji organu kierującego działaniami prowadzonymi w celu zapobieżenia skutkom klęski żywiołowej lub ich usunięcia;
- 4) całkowitej lub częściowej reglamentacji zaopatrzenia w określonego rodzaju artykuły;
- 4a) zakazu okresowego podwyższania cen na towary lub usługi określonego rodzaju;

⁷ Zob. np. R. Zych, Permissibility of the involvement of the Polish armed forces to secure the electoral process in Poland, “Reality of Politics” 2023, nr 2, s.151-170.

- 4b) nakazu stosowania cen ustalonych na towary lub usługi mające podstawowe znaczenie dla kosztów utrzymania konsumentów;
- 5) obowiązku poddania się badaniom lekarskim, leczeniu, szczepieniom ochronnym oraz stosowaniu innych środków profilaktycznych i zabiegów, niezbędnych do zwalczania chorób zakaźnych oraz skutków skażeń chemicznych i promieniotwórczych;
- 6) obowiązku poddania się kwarantannie;
- 7) obowiązku stosowania środków ochrony roślin lub innych środków zapobiegawczych niezbędnych do zwalczania organizmów szkodliwych dla ludzi, zwierząt lub roślin;
- 8) obowiązku stosowania określonych środków zapewniających ochronę środowiska;
- 9) obowiązku stosowania środków lub zabiegów niezbędnych do zwalczania chorób zakaźnych zwierząt;
- 10) obowiązku opróżnienia lub zabezpieczenia lokali mieszkalnych bądź innych pomieszczeń;
- 11) dokonania przymusowych rozbiórek i wyburzeń budynków lub innych obiektów budowlanych albo ich części;
- 12) nakazu ewakuacji w ustalonym czasie z określonych miejsc, obszarów i obiektów;
- 13) nakazu lub zakazie przebywania w określonych miejscach i obiektach oraz na określonych obszarach;
- 14) zakazu organizowania lub przeprowadzania imprez masowych;
- 15) nakazu lub zakazie określonego sposobu przemieszczania się;
- 16) wykorzystania, bez zgody właściciela lub innej osoby uprawnionej, nieruchomości i rzeczy ruchomych;
- 17) zakazu prowadzenia strajku w odniesieniu do określonych kategorii pracowników lub w określonych dziedzinach;
- 18) ograniczenia lub odstąpienia od określonych zasad bezpieczeństwa i higieny pracy, jednakże niepowodującym bezpośredniego narażenia życia lub zdrowia pracownika;
- 19) wykonywania świadczeń osobistych i rzeczowych określonych w art. 22.

Podkreślenia wymaga, że jest to katalog ograniczeń i nie wszystkie muszą być wprowadzane. Organ konstytucyjny wprowadzający stan nadzwyczajny musi się kierować zasadą proporcjonalności w ograniczeniu praw i wolności, tj. tylko te które są niezbędne.

Ustawa o stanie klęski żywiołowej w art. 22 ust. 1 przewiduje możliwość wprowadzenia obowiązku świadczeń osobistych i rzeczowych przez obywateli na obszarze obowiązywania stanu klęski żywiołowej, jeżeli siły i środki, którymi dysponuje wójt (burmistrz, prezydent miasta), starosta lub wojewoda albo pełnomocnik, są niewystarczające. Świadczenia osobiste i rzeczowe mogą polegać na:

- 1) udzielaniu pierwszej pomocy osobom, które uległy nieszczęśliwym wypadkom;
- 2) czynnym udziale w działaniu ratowniczym lub wykonywaniu innych zadań wyznaczonych przez kierującego akcją ratowniczą;
- 3) wykonywaniu określonych prac;
- 4) oddaniu do używania posiadanych nieruchomości lub rzeczy ruchomych;

- 5) udostępnieniu pomieszczeń osobom ewakuowanym;
- 6) użytkowaniu nieruchomości w określony sposób lub w określonym zakresie;
- 7) przyjęciu na przechowanie i pilnowaniu mienia osób poszkodowanych lub ewakuowanych;
- 8) zabezpieczeniu zagrożonych zwierząt, a w szczególności dostarczaniu paszy i schronienia;
- 9) zabezpieczeniu zagrożonych roślin lub nasion;
- 10) pełnieniu wart;
- 11) zabezpieczeniu własnych źródeł wody pitnej i środków spożywczych przed ich zanieczyszczeniem, skażeniem lub zakażeniem, a także udostępnianiu ich dla potrzeb osób ewakuowanych lub poszkodowanych, w sposób wskazany przez organ nakładający świadczenie;
- 12) zabezpieczeniu zagrożonych dóbr kultury.

Stosownie do art. 22 ust. 2 ustawy, od obowiązku świadczeń osobistych zwolnione są:

- 1) osoby do 16 roku życia i powyżej 60 roku życia – w zakresie świadczeń wymienionych w ust. 1 pkt 2, 3, 6 i 10;
- 2) osoby chore, niepełnosprawne, kobiety w ciąży i kobiety karmiące – w zakresie świadczeń wymienionych w ust. 1 pkt 1–3, 6, 8 i 10,
- 3) osoby sprawujące opiekę nad dziećmi do lat 8, nad chorymi lub osobami niepełnosprawnymi – w zakresie świadczeń wymienionych w ust. 1 pkt 1–3, 6 i 10.

Podczas trwania stanu klęski żywiołowej władza rządowa, wojewoda, przejmuje zarządzanie kryzysowe i może wydawać polecenia organom władzy samorządowej. Ważnym elementem tego stanu jest również ochrona prawna mieszkańców poszkodowanych terenów. Po zakończeniu stanu klęski władze zobowiązane są do wypłaty odszkodowań za straty materialne poniesione wskutek działań podejmowanych przez służby ratunkowe. Stan klęski żywiołowej stanowi kluczowy mechanizm umożliwiający państwu skuteczne zarządzanie sytuacjami kryzysowymi, a także ochronę obywateli w trudnych i nieprzewidywalnych okolicznościach⁸. W razie niezdolności do kierowania lub niewłaściwego kierowania działaniami podczas stanu klęski żywiołowej można zawiesić uprawnienia wójta (burmistrza, prezydenta miasta), starosty, a nawet wojewody. Uprawnienia wójta zawiesza wojewoda – z własnej inicjatywy lub na wniosek starosty, uprawnienia starosty zawiesza wojewoda, a wojewodę może zawiesić w wykonywaniu jego obowiązków minister spraw wewnętrznych lub inny upoważniony minister. W razie zawieszenia uprawnienia danego organu przejmuje pełnomocnik do kierowania takimi działaniami. Wyznacza go odpowiednio wojewoda lub minister⁹.

Dodatkowe prawa i obowiązki pracowników i pracodawców

Z dniem ogłoszenia stanu klęski żywiołowej w związku z powodziami, zarówno pracownicy, jak i pracodawcy uzyskali dodatkowe uprawnienia i obowiązki. W gminach, w

⁸ T. Jabłoński, Stan klęski żywiołowej co oznacza dla obywateli? Premier Tusk zapowiedział wprowadzenie stanu klęski żywiołowej na zalanych terenach, <https://www.msn.com/pl-pl/wiadomosci/polska/stan-kl%C4%99ski-%C5%BCywio%C5%82owej-co-oznacza-dla-obywateli-premier-tusk-zapowiedzia%C5%82-wprowadzenie-stanu-kl%C4%99ski-%C5%BCywio%C5%82owej-na-zalanych-terenach/ar-AA1qDTmE?ocid=BingNewsSerp> (dostęp: 19.09.2024).

⁹ M. Kazimierczuk, Ograniczenie prawa własności podczas stanu klęski żywiołowej, „Civitas et Lex” 2022, nr 2, s. 52-53.

których wprowadzono ten stan obowiązują szczególne rozwiązania dla pracowników i pracodawców. Nowe przepisy usprawniają organizację pracy w warunkach kryzysowych, umożliwiają usprawiedliwienie nieobecności w pracy, zapewniają minimalne wynagrodzenie w trudnych sytuacjach oraz dają pracodawcom możliwość elastycznego zarządzania zasobami ludzkimi w celu usuwania skutków powodzi. Rozporządzenie Rady Ministrów z 16 września 2024 r., opublikowane w Dzienniku Ustaw, wprowadza szczególne rozwiązania dla gmin dotkniętych skutkami powodzi, stwarzając możliwość stosowania przepisów ustawy z dnia 16 września 2011 r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z usuwaniem skutków powodzi¹⁰.

Uprawnienia pracowników w stanie klęski żywiołowej

Powódź może uniemożliwić wielu osobom wykonywanie swoich obowiązków zawodowych. Z tego względu wprowadzono specjalne przepisy, które regulują zasady nieobecności w pracy oraz wynagrodzenia. W związku z obowiązującymi przepisami, w sytuacji kiedy pracownik nie może świadczyć pracy z powodu powodzi, jego nieobecność zostaje uznana za usprawiedliwioną. Za czas usprawiedliwionej nieobecności pracownikowi przysługuje część minimalnego wynagrodzenia za pracę, obliczanego zgodnie z przepisami. Ten okres nie może jednak przekroczyć 10 dni roboczych, wynikających z rozkładu czasu pracy pracownika. To pracodawca jest zobowiązany do wypłaty wynagrodzenia za czas usprawiedliwionej nieobecności w pracy, związanej z powodzią.

Wyjątek od wypłaty wynagrodzenia w stanie klęski żywiołowej

Uprawnienie do wynagrodzenia za czas usprawiedliwionej nieobecności w pracy z powodu powodzi nie dotyczy pracowników, którzy mają to zagwarantowane w innych przepisach. Jeśli więc prawo pracy lub inne regulacje przewidują dla danego pracownika odrębną formę rekompensaty, stosuje się przepisy szczególne.

Uprawnienia pracodawców w stanie klęski żywiołowej

Z kolei pracodawcy, którzy mierzą się ze skutkami powodzi w gminach objętych stanem klęski żywiołowej także zyskują nowe możliwości, które mają na celu ułatwienie funkcjonowania firmy w trudnych warunkach.

1. Zlecenie pracy innego rodzaju

Pracodawca może powierzyć pracownikowi pracę inną niż ta wynikająca z zawartej umowy o pracę, jeśli jest to konieczne w związku z usuwaniem skutków powodzi. Może to obejmować np. pomoc w oczyszczaniu zakładu pracy lub innych działań mających na celu przywrócenie normalnej działalności firmy.

2. Zachowanie dotychczasowego wynagrodzenia

Pracownik, który zostaje oddelegowany do wykonywania innej pracy z powodu powodzi, zachowuje prawo do swojego dotychczasowego wynagrodzenia. Wynagrodzenie to jest obliczane według zasad stosowanych przy obliczaniu wynagrodzenia za czas urlopu wypoczynkowego.

Wsparcie dla Przedsiębiorców

Przedsiębiorcy, którzy ponieśli straty w wyniku powodzi, również potrzebują wsparcia, zarówno od strony prawnej, jak i finansowej. Stan klęski żywiołowej wiąże się z możliwością uzyskania dodatkowej pomocy ze strony rządu, która może obejmować m.in. ulgi podatkowe, dotacje na odbudowę mienia czy inne formy wsparcia finansowego¹¹.

¹⁰ T. j. Dz. U. z 2024 r. poz. 654.

¹¹ E. Czechowicz, *Stan klęski żywiołowej: dodatkowe uprawnienia dla pracowników i pracodawców dotkniętych przez powódź*, <https://www.pit.pl/aktualnosci/stan-klęski-zywiołowej-dodatkowe-uprawnienia-dla-pracownikow-i-pracodawcow-dotkniętych-przez-powodz-1010232> (dostęp: 19.09.2024).

Pomoc dla ofiar powodzi

Premier Donald Tusk podkreślił, że priorytetem jest bezpieczeństwo mieszkańców zagrożonych terenów. Działania nadzwyczajne, takie jak nakaz ewakuacji, będą stosowane tylko w sytuacji bezpośredniego zagrożenia życia. Rząd przygotował pakiet pomocy finansowej dla powodzian. Prezes Rady Ministrów zwrócił się do Ministra Finansów z poleceniem zapewnienia rezerwy na potrzeby ludzi i ogarniętych powodzią miejsc. „W tej chwili jest to miliard złotych. Minister Finansów zapewnił mnie, że środków na pomoc bezpośrednią i długofalową nie zabraknie” – przekazał szef rządu.

Dzięki decyzji rządu o wprowadzeniu stanu klęski żywiołowej każdy poszkodowany będzie mógł zgłosić się do swojej gminy po natychmiastową pomoc finansową w kwocie 10 tys. zł – 8 tys. zł z tytułu pomocy społecznej oraz 2 tys. zł zasiłku powodziowego. Donald Tusk zapowiedział również bezzwrotną pomoc finansową na remonty i odbudowę mieszkań, domów i budynków gospodarczych.

„Nikt nie zostanie sam z takim problemem jak zalane mieszkanie. Będziemy starali się dotrzeć wszędzie – po to, żeby ludzie nie zostawali sam na sam z tymi problemami” – podkreślił solidarność z powodzianami Premier. Polska we współpracy z innymi państwami dotkniętymi powodzią zwróci się także z prośbą o wsparcie Unii Europejskiej.

Tylko rzetelne informacje

Prezes Rady Ministrów przypomniał, jak ważne jest szybkie przekazywanie informacji w sytuacji, z jaką mamy do czynienia. Premier podkreślił jednak, że wszystkie te informacje powinny być rzetelne i sprawdzone. „Będziemy informowali kilka razy dziennie z centrum kryzysowego we Wrocławiu o wszystkich zdarzeniach, tak abyście mogli nam pomóc w szerzeniu tych informacji i udostępnianiu wszystkiego, co dla ludzi ważne” – zwrócił się do mediów Donald Tusk¹².

Zawieszenie spłaty kredytów

Premier Donald Tusk zapowiedział w dniu 18 września 2024 r., że państwo przez rok weźmie na siebie spłatę kredytów mieszkaniowych zaciągniętych przez powodzian. Poinformował, że w razie potrzeby rząd wprowadzi ceny urzędowe na niektóre produkty pierwszej potrzeby, by przeciwdziałać spekulacji. W tym dniu posiedzenie sztabu kryzysowego we Wrocławiu było piątym od czasu, gdy południową Polskę nawiedziły powodzie. Oprócz premiera Donalda Tuska ze strony rządu udział w nim wzięli też m.in. szefowie MSWiA, resortu infrastruktury i ministerstwa finansów - Tomasz Siemoniak, Dariusz Klimczak i Andrzej Domański.

Premier i Minister Finansów zapowiedzieli roczne umorzenie kredytów mieszkaniowych zaciągniętych przez powodzian. „Będziemy spłacali przez 12 miesięcy raty kredytu - my jako państwo, poprzez Fundusz Wsparcia Kredytobiorców” - powiedział Tusk. Domański dodał, że umorzenie nie będzie zależne od wysokości raty kredytu, a udzielone wsparcie nie będzie podlegało zwrotowi. Jak wskazał, rozmawiał już z prezesem Związku Banków Polskich i z prezesami największych polskich instytucji finansowych. „Wyraziłem oczekiwanie, że sektor bankowy aktywnie włączy się do pomocy powodzianom. Otrzymałem zapewnienie, że trwają prace i są one już bardzo zaawansowane, nad

¹² Stan klęski żywiołowej – nikt nie zostanie sam, <https://www.gov.pl/web/premier/stan-kleski-zywiolowej--nikt-nie-zostanie-sam> (dostęp: 19.09.2024).

systemem odroczenia płatności rat, nie tylko za kredyty i pożyczki hipoteczne, ale także gotówkowe oraz kredyty zaciągane przez małe i średnie firmy”- zaznaczył Domański.

Rząd nie wyklucza wprowadzenia cen urzędowych na niektóre produkty - tak, aby zapobiec spekulacji. „Z punktu widzenia tych, którzy postanowili zarobić, lepiej, żeby podjęły decyzję o powrocie do cen sprzed powodzi, bo będziemy bezwzględnie wykorzystywać możliwości prawne” - podkreślił premier.

Wojewoda śląski Marek Wójcik mówił natomiast o składanych wnioskach pomocowych, wskazując, że pierwszy z nich wpłynął we wtorek i został zrealizowany tego samego dnia. Dodał, że najczęściej zgłaszaną przez mieszkańców potrzebą są osuszacze. Wyrażając obawę, że obecna sytuacja może być „magnesem” dla niektórych działań dezinformacyjnych, Premier Tusk zapowiedział, że chciałby porozmawiać z wrocławskim ABW¹³.

Fundusze unijne dla powodzi

W usuwanie zniszczeń spowodowanych powodzią zaangażowane zostaną również środki europejskie. Rząd może przyjąć specjalną uchwałę w tej sprawie. Pozwoli to na uruchomienie 1,5 mld złotych w okresie krótkich tygodni. 300 milionów złotych zostanie przeznaczonych na remonty domów jednorodzinnych. Kolejne 500 milionów złotych przekażemy na naprawę i wymianę zniszczonej infrastruktury energetycznej. Do samorządów trafi 300 mln złotych na zagospodarowanie wód opadowych. Do tego dochodzą środki na przebudowę i remonty oczyszczalni. Ponadto 70 mln złotych zostanie przeznaczonych na zakup aparatury do monitoringu skażonych wód i gleb po powodzi. Polska otrzyma również środki z Funduszu Solidarności Unii Europejskiej. Premier rozmawiał o tym z przewodniczącą Komisji Europejskiej. Są to pieniądze, które otrzymamy w najbliższych miesiącach, w najbliższym czasie po oszacowaniu kosztów strat poniesionych przez żywioł. Każda złotówka i każde euro będzie bardzo przydatne w procesie odbudowy¹⁴. Szefowa Komisji Europejskiej Ursula von der Leyen na szczycie powodziowym we Wrocławiu w dniu 19 września 2024 r. (w którym uczestniczyli premierzy Polski, Czech, Słowacji, a także kanclerz Austrii) przekazała, że kraje dotknięte powodzią dostaną 10 mld euro z Funduszu Spójności. Premier Tusk powiedział, że: „łącząc pieniądze polskie, europejskie i samorządowe środki będziemy prezentowali program odbudowy wszystkich terenów popowodziowych tak, aby wszyscy dotknięci tą katastrofą mieli pełne wsparcie¹⁵”.

W zakresie powyższych rozważań symptomatyczne są słowa filozofa Tadeusza Kotarbińskiego pomieszczone w tomiku rozdawanym w dniu 18 września 2024 r. podczas 6. Ogólnopolskiego Kongresu Politologii w Łodzi pn. „Polityka Przyszłości”. Według uczonego: „nie brak głosów potępiających naukę jako całość z tej racji, że ujawniła ona z drugiej strony wielką doniosłość ujemną, burząc gmach złudzeń w poglądzie na świat i nadwężając opartą na nich równowagę dusz naiwnych, odwodząc człowieka coraz dalej od stanu naturalnego i osłabiając w ten sposób jego odziedziczoną po zwierzęcych przodkach odporność bezpośrednią względem sił przyrody, a nadto dostarczając ludziom z każdym dniem coraz bardziej niszczycielskich środków walki,

¹³ Hipoteki powodziem przez 12 miesięcy będą umorzone. Tusk: Państwo weźmie na siebie splatę, <https://www.bankier.pl/wiadomosc/Hipoteki-powodziem-przez-12-miesiecy-beda-umorzone-Tusk-Panstwo-wezmie-na-siebie-splate-8814049.html> (dostęp: 19.09.2024).

¹⁴ Środki z UE dla powodzi. Rząd przyjmie specjalną uchwałę? Chodzi o nawet 1,5 mld złotych, <https://polskieradio24.pl/artykul/3426811,rodki-z-ue-dla-powodziem-rzad-przyjmie-specjalna-uchwale-chodzi-o-nawet-15-mld-zlotych> (dostęp: 20.09.2024).

¹⁵ Ursula von der Leyen we Wrocławiu. Obiecała 10 mld euro dla krajów dotkniętych powodzią, <https://www.portalsamorzadowy.pl/polityka-i-spolescnstwo/szefowa-komisji-europejskiej-jest-we-wroclawiu-wezmie-udzial-w-szczycie-powodziowym,570858.html> (dostęp: 20.09.2024).

dostarczając ich ludziom wzajem skłóconym i nie dość dojrzałym moralnie. A skutek tego? Zniszczenia katastrofalne i groza klęsk niedających się przewidzieć...¹⁶”.

Zakończenie

Powódź, jako anomalia natury, dotyka pewnego wyodrębnionego terytorium państwa. Politycy sprawujący władzę centralną a także samorządowcy zostali wyposażeni przez prawo w możliwość zastosowania zinstytucjonalizowanych form pomocy powodzianom. Aby pomoc była efektywna, potrzeba szybkiego i sprawnego działania różnych szczebli samorządu terytorialnego z różnymi działami administracji rządowej a także organizacji pozarządowych. Zbyt wcześnie jest na ocenę skuteczności świadczonych rodzajów wsparcia. Wydaje się, że polityka rządzących zmierza w kierunku złagodzenia materialnych i majątkowych szkód powstałych w następstwie powodzi.

Bibliografia

- Kazimierczuk M., Ograniczenie prawa własności podczas stanu klęski żywiołowej, „Civitas et Lex” 2022, nr 2.
- Kotarbiński T., Kilka słów o walorach nauki, [w:] *Kilka słów o walorach nauki*, red. U. Dzieciatkowska, Łódź 2021.
- Miemiec M., Stany nadzwyczajne (stan wojenny, stan wyjątkowy, stan klęski żywiołowej) w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, „Przegląd Prawa i Administracji” 2016, nr 106.
- Zych R., Permissibility of the involvement of the Polish armed forces to secure the electoral process in Poland, “Reality of Politics” 2023, nr 2.

Źródła prawa

- Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r., Dz. U. z 1997 r. Nr 78, poz. 483 ze zm.
- Ustawa z dnia 18 kwietnia 2002 r. o stanie klęski żywiołowej (Tj. Dz.U. z 2017 r., poz. 1897).
- Ustawa z dnia 16 września 2011 r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z usuwaniem skutków powodzi (T. j. Dz. U. z 2024 r. poz. 654).
- Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 16 września 2024 r. w sprawie wprowadzenia stanu klęski żywiołowej na obszarze części województwa dolnośląskiego, opolskiego oraz śląskiego (Dz. U. z 2024 r., poz. 1365).
- Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 17 września 2024 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie wprowadzenia stanu klęski żywiołowej na obszarze części województwa dolnośląskiego, opolskiego oraz śląskiego (Dz. U. z 2024 r., poz. 1380).

¹⁶ T. Kotarbiński, *Kilka słów o walorach nauki*, [w:] *Kilka słów o walorach nauki*, red. U. Dzieciatkowska, Łódź 2021, s. 16-17.

Strony internetowe

- Czechowicz E., *Stan klęski żywiołowej: dodatkowe uprawnienia dla pracowników i pracodawców dotkniętych przez powódź*, <https://www.pit.pl/aktualnosci/stan-klęski-zywiolowej-dodatkowe-uprawnienia-dla-pracownikow-i-pracodawcow-dotknietych-przez-powodz-1010232> (dostęp: 19.09.2024).
- *Hipoteki powodzian przez 12 miesięcy będą umorzone. Tusk: Państwo weźmie na siebie spłatę*, <https://www.bankier.pl/wiadomosc/Hipoteki-powodzian-przez-12-miesiecy-beda-umorzone-Tusk-Panstwo-wezmie-na-siebie-splate-8814049.html> (dostęp: 19.09.2024).
- <https://www.prezydent.pl/aktualnosci/powodz-2024/co-oznacza-wprowadzenie-stanu-klęski-zywiolowej--informacje-prawne,91372> (dostęp: 18.09.2024).
- Jabłoński T., *Stan klęski żywiołowej co oznacza dla obywateli? Premier Tusk zapowiedział wprowadzenie stanu klęski żywiołowej na zalanych terenach*, <https://www.msn.com/pl-pl/wiadomosci/polska/stan-kl%C4%99ski-%C5%BCywio%C5%82owej-co-oznacza-dla-obywateli-premier-tusk-zapowiedzia%C5%82-wprowadzenie-stanu-kl%C4%99ski-%C5%BCywio%C5%82owej-na-zalanych-terenach/ar-AA1qDTmE?ocid=BingNewsSerp> (dostęp: 19.09.2024).
- *Stan klęski żywiołowej – nikt nie zostanie sam*, <https://www.gov.pl/web/premier/stan-klęski-zywiolowej--nikt-nie-zostanie-sam> (dostęp: 19.09.2024).
- *Środki z UE dla powodzian. Rząd przyjmie specjalną uchwałę? Chodzi o nawet 1,5 mld złotych*, <https://polskieradio24.pl/artukul/3426811,srodki-z-ue-dla-powodzian-rzad-pryjmie-specjalna-uchwale-chodzi-o-nawet-15-mld-zlotych> (dostęp: 20.09.2024).
- *Ursula von der Leyen we Wrocławiu. Obiecała 10 mld euro dla krajów dotkniętych powodzią*, <https://www.portalsamorzadowy.pl/polityka-i-spoleczenstwo/szefowa-komisji-europejskiej-jest-we-wroclawiu-wezmie-udzial-w-szczycie-powodziowym,570858.html> (dostęp: 20.09.2024).

Dr Radosław Zych – adiunkt w Katedrze Systemów Politycznych i Polityk Publicznych, w Instytucie Nauk o Polityce i Bezpieczeństwie Uniwersytetu Szczecińskiego; swoje interdyscyplinarne badania naukowe poświęca procedurom kreatywnym, ewolucji prawa wyborczego w kontekście historii państwa i prawa, w powiązaniu z innymi dziedzinami prawa, mając na uwadze wymiar gwarancyjny podmiotowych praw wyborczych jako politycznych praw człowieka, posiada doświadczenie w organizacji i przebiegu procesu wyborczego w Polsce, pełniąc różne funkcje na rozmaitych etapach tego procesu.

Opinie wyrażone w powyższym tekście mają charakter autorski i nie należy ich traktować jako stanowiska Fundacji Rozwoju Demokracji Lokalnej im. Jerzego Regulskiego

....

Warszawa, kwiecień 2024
Fundacja Rozwoju Demokracji Lokalnej im. Jerzego Regulskiego
ul. Edwarda Jelinka 6, 01-646 Warszawa

WWW.FRDL.ORG.PL